

Прикази

Životna priča Gordane Rajkov

Izboriti se za izbor. Životna priča Gordane Rajkov. Prir. Milica Mima Ružičić Novković. Novi Sad: Centar „Živeti uspravno“, Centar za samostalni život osoba sa invaliditetom Srbije, Udruženje „Ženske studije i istraživanja“, Futura publikacije, 2017, 158 str.

Knjigu *Izboriti se za izbor. Životna priča Gordane Rajkov* pripremila je Milica Mima Ružičić Novković, ugledna i afirmisana teoretičarka u domenu studija invalidnosti, poznata po nizu samostalnih ili koautorskih naučnih i stručnih studija iz ove oblasti: „Predstavljanje osoba sa invaliditetom u medijskom diskursu Srbije“ (2015), „Uloga umetnosti i medija u onesposobljavanju osoba sa oštećenjima“ (2012), „Želim sam/a da odlučujem o svom životu“ (2011), „*Moja slika – moja priča. Životne priče korisnika i korisnica Doma u Veterniku*“ (2010), „Zastupanjem do politike zajednice u oblasti invalidnosti: priručnik za razvoj lokalnih planova akcije u oblasti in-

validnosti“ (2008), „Priručnik za puno učešće osoba sa invaliditetom u životu zajednice“ (2004). Bavi se književnim, lektorskim i prevodilačkim radom.

Monografija *Izboriti se za izbor* predstavlja kompleksno delo koje, osim vrlo informativnog predgovora priređivačice Milice Mima Ružičić Novković, sadrži životnu priču Gordane Rajkov u autobiografskoj formi. Ova biografija je delom preuzeta iz monografije Dijane Subotički (*Tiha većina. Životne priče političarki iz Srbije*, 2013), a delom je rezultat serije intervjua koje je sa Gordanom Rajkov obavila priređivačica. Autorizovana biografija podeljena je u pet velikih tematskih celina: „Detinjstvo i obrazovanje“ (19–33), „Aktivističko delovanje“ (34–53), „Nastanak pokreta za samostalni život osoba sa invaliditetom u Srbiji“ (54–106), „Političko delovanje“ (107–117) i „Jubileji na ličnom i poslovnom planu: dvadeset godina razvoja centra i pokreta za samostalni život osoba sa invaliditetom Srbije“ (118–132). Transkripciju razgovora uradila je Biljana Radusin.

Uvodna studija priređivačice „Pola veka svedočenja o razvoju pokreta osoba sa invaliditetom u Srbiji“ (5–17) objašnjava okolnosti nastanka studije i primenjenu metodologiju rada sa sagovornicom, a sve ovo prati iscrpna bibliografija. U pitanju je nastavak istraživanja životnih priča žena sa invalidite-

tom: koautorsku monografiju *Životne priče žena sa invaliditetom u Vojvodini* Milica Mima Ružičić Novković potpisala je sa Milicom Brčić i Svenkom Savić 2009. godine, a među tamo objavljenim životnim pričama nalazi se i njena sopstvena. U skladu sa pravilima za priređivanje i konačno redigovanje životnih priča, koje se već skoro dve decenije primenjuju u okviru monografskih izdanja „Ženskih studija i istraživanja“ – čiji prirodni deo čini i ova monografija – priređivačica je na osnovu životne priče pripremila biogram Gordane Rajkov (133–138) i registar manje poznatih reči i pojmova koji uključuje termine koji se koriste u savremenim studijama invalidnosti kao i neke arhaične termine koji se javljaju u biografskom delu knjige (145–152). Narativni deo životne priče dopunjen je odabranim ličnim fotografijama, čime ova monografija postaje prvorazredni istorijski dokument, imajući u vidu veliki društveni ugled i značaj političkog delovanja Gordane Rajkov.

Uz monografiju je priložena bibliografija izdanja Centra za samostalni život osoba sa invaliditetom Srbije u Beogradu kao i bibliografija knjiga životnih priča žena objavljenih od 2000. do 2017. u izdanju Futura publikacija i Ženskih studija i istraživanja iz Novog Sada. Monografija ima i svoje usmeno izdanje na priloženom CD-u, kao i sva druga izdanja Centra „Živeti uspravno“, koja se objavljuju u štampanom, elektronskom i zvučnom formatu da bi bila dostupna svima. Knjiga je u celini postavljena na sajt centra za samostalni život osoba sa invaliditetom Srbije: <http://www.cilsrbija.org/ebib/201705310914140.knjiga-izboriti-se-za-izborGR.pdf>. Odmah po izlasku iz štampe imala je i dve sadržinski različite promocije: na promociji održanoj u Novom Sadu u zgradi Rektorata (12. juna 2017) bilo je reči o njenim akademskim vrednostima i potrebi za pokretanjem studija invalidnosti na univerzitetskom nivou. Promocija koja je usledila na Filozofskom fakultetu u Beogradu (13. juna 2017) bila je posvećena životu i radu Gordane Rajkov.

Folkloristima i istraživačima usmene istorije biografska priča Gordane Rajkov pruža svedočanstva o svakodnevnom životu deteta u međuratnom periodu, zatim o porodičnim stradanjima tokom Drugog svetskog rata u gradu Beogradu, ali i o srednjem i visokom obrazovanju u posleratnim godinama. Posebnu vrednost imaju autentična sećanja na položaj osoba sa invaliditetom u periodu socijalističke Jugoslavije, kao i na aktivističke pokrete u Evropi, posebno u Severnoj Irskoj, čiji je učesnik bila. Ime Gordane Rajkov povezano je i sa istorijom parlamentarizma u Srbiji, budući da je ona bila prva narodna poslanica sa invaliditetom, a ovoj temi posvećeno je posebno, prilično iscrpno poglavlje.

Osim nespornog dokumentarnog značaja, važno je ukazati na značaj ove monografije za potrebe studija invalidnosti u Srbiji. Naime, naučne studije invalidnosti (eng. *disability studies*), iako formalno začete krajem 20. veka, ekspanziju doživljavaju tek u 21. veku, kao interdisciplinarne akademske studije u okviru humanističkih nauka, i to uglavnom na univerzitetima u

SAD. Temelje se na intersekciji društvenih, ekonomskih, kulturnih i političkih faktora kao i na medicinskoj praksi. Objavljivanje ove monografije, još jedne značajne studije iz ovog domena, moglo bi da bude važan korak ka uvođenju studija invalidnosti u akademsku praksu u Srbiji. Krug korisnika bi, osim eksperata za studije invalidnosti, mogao da bude veoma širok, a činili bi ga aktivisti različitih usmerenja, istoričari savremene istorije, istraživači iz doma na studija roda i diskurs analize, kao i dobronamerni čitaoci spremni da se suoče sa složenim i nesvakidašnjim biografijama svojih savremenika. U tom smislu monografija omogućava nekoliko načina čitanja, počevši od aktivističkog, preko naučnog i dokumentarnog, sve do običnog ljudskog interesovanja za biografije ljudi čiji su ogroman rad i napor doveli do velikih i suštinskih društvenih promena. Zahvaljujući autorki – Milici Mimi Ružičić Novković i njenoj, u finalnom oblikovanju knjige vrlo aktivnoj, sagovornici – Gordani Rajkov, može se steći uvid u celu plejadu ljudi na razne načine povezanih sa borbom za „mogućnost izbora“ u drugoj polovini 20. veka do danas.

dr Biljana Sikimić
Balkanološki institut SANU, Beograd
E-pošta: biljana.sikimic@bi.sanu.ac.rs

Primljeno: 30. 6. 2017.
Prihvaćeno: 15. 9. 2017.